

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

ЧИЛІ

ТРЕНДИ У ВНУТРІШНІЙ І
ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ

НАТАЛІЯ ШЕВЧЕНКО
АНАСТАСІЯ КОСЕНКО-СОЛОГУБ
ІВАН ФЕЧКО

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

ЧИЛІ: ТРЕНДИ У ВНУТРІШНІЙ І ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ

Наприкінці 2010-х – на початку 2020-х рр. чилійське суспільство пережило гострі суспільні потрясіння, і нині стоїть перед тотальним переглядом соціально-економічної моделі, яка була домінуючою упродовж останніх пів століття від часу військового перевороту 1973 року. Суспільні розчарування наклалися на «виклики», пов’язані із поширенням пандемії та тимчасовим скороченням експортного потенціалу, зменшенням ділової активності, медичними проблемами тощо. Тож, президентська кампанія 2021 року відобразила крайню поляризацію чилійського суспільства та породила надії на оновлення в усіх сферах життя. Ці надії чилійці пов’язували із молодим несистемним політиком нової генерації – Гарбріелем Боричем, який і переміг на виборах, підтриманий коаліцією політичних сил. За півтора роки, що минули з часу його інавгурації, можна зробити деякі висновки та простежити основні тренди у його внутрішній та зовнішній політиці.

Аналітична записка програми Латинська Америка та Карибський басейн Ради зовнішньої політики “Українська призма” в рамках проєкту за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

Автори:

Керівниця програми Наталія Шевченко

Стажерка Анастасія Косенко,

Стажер Іван Фечко

ПОЛІТИЧНІ ТРЕНДИ

Як і більшість країн Латинської Америки, Чилі є унітарною республікою з сильною Президентською владою. Чинний Президент країни Габріель Борич переміг у 2021 р. на виборах, які були прозвані найбільш поляризованими з часів відновлення демократії. З результатом у 55,87% 35-річний Г. Борич переміг свого суперника з правого табору Хосе Антоніо Каста з перевагою в один мільйон голосів та став наймолодшим головою південноамериканської держави в історії.

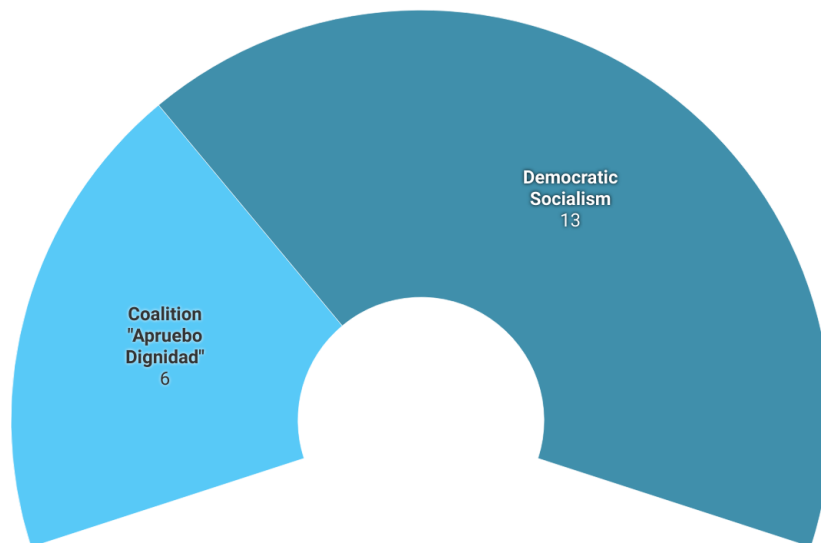
В основі політичної кампанії Г. Борича лежали гасла про рівний розподілу ресурсів, соціальну рівність, перепис Конституції. Все це було вимогами соціальних протестів, тому, по суті, його перемога була результатом цих процесів та наслідком проблем, які виникли за часів пандемії.

Законодавчим органом Чилі є двопалатний Національний конгрес. Нижня палата – Палата депутатів – складається з 155 депутатів, які обираються пропорційною системою на 4 роки. Верхньою палатою є Сенат, до якого обирають 50 сенаторів терміном на 8 років.

Вибори 2021 р. показали прагнення суспільства до нових облич. Обидві колишні головні партії країни («Chile Vamos» та «Unidad Constituyente») отримали слабкі результати, пропустивши нові сили вперед.

Урядові сили в Сенаті Національного Конгресу Чилі

Всього місць: 50. Урядові: 19.

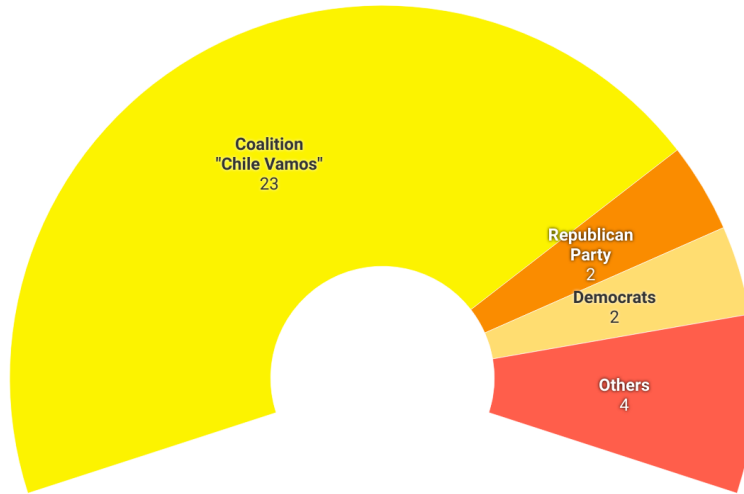

Коаліція "Apruebo Dignidad" включає такі політичні сили як Communist Party of Chile (2), Social Green Regionalist Federation (2), Democratic Revolution (1), Independent (1). Democratic Socialism: Socialist Party of Chile (7), Party for Democracy (6).

Created with Datawrapper

Опозиційні та інші сили в Сенаті Національного Конгресу Чилі

Всього місць: 50. Опозиційні: 27. Інші політичні сили: 4.

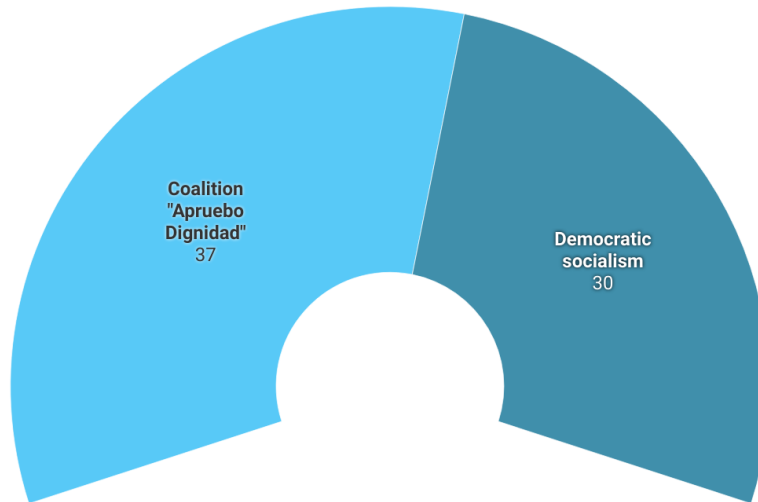
Коаліція "Chile Vamos" включає такі політичні сили як National renewal (11), Independent Democratic Union (9), Political evolution (3). Категорію "Others" складають: Christian Democratic Party (3), Independent (1)
Created with Datawrapper

Одне з основних місць у чилійській політиці почала займати нова праворадикальна Республіканська партія утворена у 2019 р. Хосе Антоніо Кастом. Вона відстоює християнські консервативні цінності. Через схожу манеру поведінки та погляди, лідера партії часто порівнювали з Трампом або Болсонару. Ця партія загрожує традиційним правим (Незалежний демократичний союз (UDI), Національне оновлення (RN) і Політична еволюція (Evópoli)), які зі свого боку керуються новим молодим політичним поколінням.

Республіканська партія є найбільш радикальною із парламентських політичних сил. Разом з Незалежним Демократичним Союзом, Національним Оновленням і Політичною Еволюцією Чилі, вони формують опозицію в Палаті депутатів та Сенаті. Уряд у Палаті депутатів підтримують дві ліві коаліції «Схвалюю Гідність» (Комуністична партія Чилі, Соціалістична Зелена Регіональна Федерація, Демократична Революція, рух «Комуни», Гуманістична акція і Соціальна Конвергенція – партія Борича) та Демократичний Соціалізм (Соціалістична партія Чилі, Партія за Демократію, Радикальна і Ліберальна партія Чилі). В Сенаті представлені лише перші партії одної і перші дві партії іншої коаліції (див. інфографіку).

Урядові сили в Палаті Депутатів Національного Конгресу Чилі

Всього місць: 155. Урядові: 67.

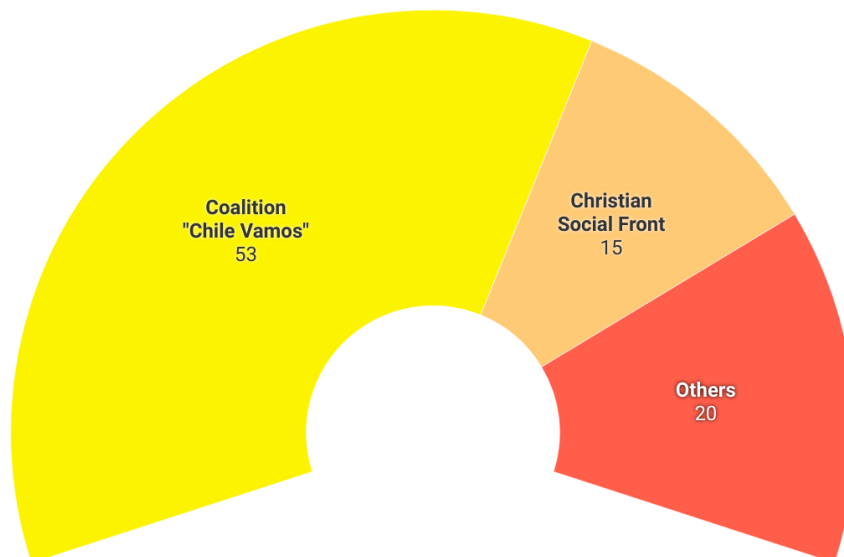

Коаліція "Apruebo dignidad" включає такі політичні сили як Communist Party of Chile (12), Social Convergence (10), Democratic Revolution (7), Communes (6), Social Green Regionals Federation (2). Коаліція "Democratic Socialism": Socialist Party of Chile (13), Party for Democracy (9), Radical Party of Chile (4), Liberal Party of Chile (4).

Created with Datawrapper

Опозиційні та інші сили в Палаті Депутатів Національного Конгресу Чилі

Всього місць: 155. Опозиційні: 68. Інші політичні сили: 20.

Коаліція "Chile Vamos" включає такі політичні сили як National renewal (25), Independent Democratic Union (23), Political evolution (4), Independent (1). Категорію "Others" складають: Christian Democratic Party (8), Party of the People (7) Independent (5)

Created with Datawrapper

Їх політична програма різняться, як і політична ідеологія від ультралівих до лівоцентристів, але Г. Борич може розраховувати на їх підтримку. Християнська Демократична партія в обох палатах та Народна партія, «Жовті за Чилі», Зелена Екологічна партія, Гуманістична партія в Палаті депутатів намагаються дистанціюватись як від

підтримки, так і від критики Президента. Особливим конформізмом відзначається новосформований рух «Демократи», що продовжив популярний в Чилі мотив регіональних проблем і акцентуалізує місцеві реформи, підтримуючи ідеї християнської демократії, гуманізму та національної єдності.

Чинний Президент країни Г. Борич має [рівень](#) схвалення 32 % проти 61 % несхвалення. Перемога на Установчій раді позбавила Каста аргументів, які зміцнювали його раніше, а відсутність чітких перспектив прийняти текст Конституції у новій редакції призвела до падіння популярності Каста на 10%. Водночас здобуває пункти популярності кандидатка від правої партії Незалежний Демократичний Союз, мер Провіденсії Евелін Маттей.

Найбільшими проблемами, які населення вимагає уряд вирішити, залишається злочинність, насильство, крадіжки, наркоторгівля, охорона здоров'я і освіта.

Конституційний процес. Одним з найскладніших питань внутрішньої політики є прийняття нової Конституції країни.

Чинна Конституція Чилі була прийнята ще за часів військової диктатури Августо Піночета у 1980 р. Її прийняття відбулось без врахування позицій опозиційних сил, а самі норми містять обмеження громадських прав та надміру великі функції Президента. Масові протести 2019-2021 р.р., відомі як «Estallido social» показали, що суспільству потрібна зміна Основного закону. На плебісциті 2020 р. 78% опитаних висловились за нову конституцію та створення Конституційного конвенту – обраного органу, який працюватиме над проектом тексту. На виборах до цієї установи більшість голосів здобули ліві сили, які підготували новий текст конституції.

4 вересня 2022 року в Чилі відбулась перша спроба прийняти новий проект конституції на референдумі, проте ця ідея провалилась – 62% проголосували проти. Серед причин провалу проекту була масштабна хвиля дезінформації про пункти конституції (наприклад, багато людей боялись експропріації майна та розпаду країни), суперечливість багатьох пунктів Основного закону, її радикальність та екстравагантність, відсутність консенсусу з правими та правоцентристськими силами.

У червні цього року було зібрано нову конституційну раду покликану підготувати проект основного закону. Цього разу перемогу здобули праві сили на чолі з Хосе Антоніо Кастом, які мають необхідні 2/5, щоб ветувати будь-яку статтю, а в об'єднанні з іншими консервативними силами вони можуть схвалити будь-які конституційні пропозиції. Для Президента Борича це стало великою поразкою. Однією з причин таких результатів голосування стало введення обов'язкового принципу голосування, яке додало 4 млн нових виборців, які мають позиції схожі до консерватизму (релігійність, громадський порядок, ставлення до абортів і сексуальних меншин), але, водночас, дотримуються антиелітарних поглядів. Також з кінця минулого року спостерігається процес нахилу в праву сторону, спричинений стурбованістю за безпеку, поширенням наркотрафіку, імміграційною кризою. Праві та праворадикальні сили обіцяють вирішити ці питання.

Уже у грудні 2023 р. відбудеться наступний плебісцит щодо нової Конституції. Опитування проведені минулого тижня показують, що лише 28 % проголосують за, і 53 % – проти. Ситуація складається так, що який би підготовлений не був текст проекту Конституції (має бути представлений Конвентом 7 листопада), шансів на його затвердження на референдумі 17 грудня майже немає.

Це неодмінно позначиться на рейтингу Республіканської партії та особисто на Президентських амбіціях Каста. Розпочинати конституційний процес з третього разу виглядає неможливим, тому конституція може залишитись без змін, що й надалі буде викликом для трансформації та демократизації суспільства.

Проблеми історичної пам'яті. Чилійське суспільство залишається розколотим і, зокрема, через історичні події п'ятдесятирічної давнини. Згідно останніх опитувань, понад третина громадян (36 %) країни виправдовують прихід до влади Піночета та його форму правління. Водночас 42 % вважають, що військовий переворот завдав непоправної шкоди

демократії. Теперішній Президент Чилі, соціаліст Габріель Борич, який називає себе політичним спадкоємцем Сальвадора Альєнде, активно засуджує режим Піночета та його прихильників.

Праві опозиційні партії займають іншу позицію щодо цієї історичної події й воліють не згадувати слово «переворот», акцентуючи увагу на економічному зрості, який відбувся після запровадження Піночетом у Чилі вільної ринкової економіки. Цього року у вересні згадували 50 річницю військового перевороту та встановлення авторитарного режиму Августо Піночета у Чилі, і різна реакція суспільства та політичних сил на ці події показує їхню подальшу політизацію.

СОЦІАЛЬНІ ТРЕНДИ

Попри завершення протестів 2019 року, у Чилі залишається актуальною проблема нерівності. У той же час, рівень бідності в країні [знизився](#) з 8 % у 2020 році до 4,8% у 2022 та до 5,2 % у 2023 р.

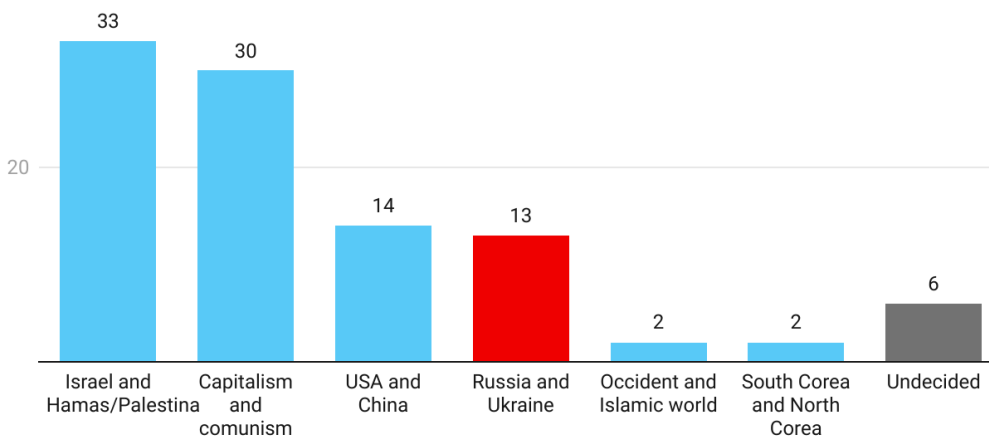
За останні п'ять років у Чилі спостерігається збільшення рівня вбивств на 100 тис. жителів з 4,5 до 6,7. У 2018 році було скоєно 845 вбивств, а у 2022 році ця цифра сягнула 1322, що стало одним із найвищих показників у південноамериканській країні, яка переживає кризу безпеки. Згідно з опитуванням CEP 2023, найбільше занепокоєння громадян викликала злочинність, посівши перше місце з 60%

На думку більшості громадян, основна причина росту злочинності є велика міграція до країни, у першу чергу з Венесуели та Гаїті. Зараз в країні нараховують майже 1,5 млн. мігрантів. Відповідно до нового закону про міграцію уряд планує зробити жорсткішими умови міграції та дозволити приїжджати до країни тільки тим особам, які мають тут своїх родичів або офіційне працевлаштування.

Щодо ситуації з національними меншинами, в проєкті конституції, яка зазнала поразки у 2022 р., їм пропонувалось надати право на самовизначення, що гостро не схвалювали опозиційні сили, які вважали, що таке рішення розколить єдність чилійської нації. Найбільшою групою корінного населення на території Чилі вважаються індіанці Мапуче, яких в Чилі налічують близько 1,7 млн осіб (майже 10 % населення всієї країни).

Місце російсько-української війни серед інших сучасних конфліктів на думку чилійців

Згідно опитування чилійського дослідницького центру Plaza Pública Cadem

Показники вказані у % відповідно до кількості населення

Created with Datawrapper

ЕКОНОМІЧНІ ТРЕНДИ

В урядовій програмі Г. Борича «[Я підтримую гідність](#)» (ісп. *Apruebo Dignidad*) в Розділі 1 (П.2) було зазначено про відновлення економіки, яке базується на наступних трьох принципах:

- переплануванні трудових субсидій з акцентом на жіночій праці та програмах, які підтримують працевлаштування жінок;
- екологічних «зелених» інвестиціях;
- спеціальних заходах відновлення, зосереджених на мікро-, малих та середніх підприємствах (далі – ММСП), які сильно постраждали від кризи в галузі охорони здоров'я, яка виникла через пандемію.

3 квітня 2022 року уряд активізував свої зусилля для реалізації відновлення мікро-, малих та середніх підприємств. 7 квітня Г. Борич представив свій економічний план розвитку країни - «[Чилі підтримує](#)» (ісп. *Chile Apoya*), який спрямований на подолання наслідків спричинених пандемією Covid-19, та передбачає створення нових робочих місць та відновлення відсталих секторів. В рамках цього плану наприкінці червня було оголошено про відкриття заявок на дві програми - «Chile Apoya – Recover Your Neighborhood» та «Chile Apoya – Recover Your Pyme», які спрямовані на фінансову підтримку малого та середнього бізнесу. В липні рамках плану «Чилі підтримує» було [відкрито програму з підтримки Рапа Нуї](#) (о. Пасхи) з бюджетом в розмірі \$700 млн. Метою програми є відновлення місцевих малих та середніх підприємств, які сильно постраждали в результаті закриття острова на два роки через пандемію.

Для покращення діалогу з представниками ММСП були проведені консультативні наради, які очолив міністр економіки Ніколас Грау. 29 квітня 2022 року була [проведена перша](#) консультативна нарада, на якій була розглянута низка ініціатив урядової програми. Також предметом дискурсу постали такі довгострокові виклики як цифровізація, інтеграція та доступ до ринку, децентралізація, державні закупівлі та виплата боргів. В 2022 році подібні наради були проведені в червні, вересні та грудні.

Важливою подією у сфері підтримки ММСП стало [схвалення в обох палатах Конгресу](#) законопроекту про створення Гарантійного фонду для малих і середніх підприємців (FOGAPE) в жовтні 2022 року. Фонд має на меті забезпечити фінансування та полегшити сплату податкових боргів ММСП, які постраждали від пандемії. Окрім того, FOGAPE може надавати допомогу навіть тим підприємствам, які раніше не мали доступу до такого роду підтримки.

В листопаді Президент Г. Борич представив новий проект реформування пенсійної системи країни. Одним із пунктів проекту є встановлення для роботодавців внеску в розмірі 6% їх оподаткованого доходу, реалізація якого повинна здійснюватися поступово. Станом на жовтень 2023 року проект перебуває в опрацюванні в законодавчих органах.

Ключовою подією 2023 року стало проголошення 20 квітня [Національної літєвої стратегії](#). Відповідно до її змісту літєва галузь повинна бути перетворена на одну із провідних в економіці країни, яка здатна покращити її зростання та забезпечити зелений перехід. Окрім того, високий попит на літій та значні запаси цього мінералу в країні дозволять Чилі стати провідником зеленого переходу на глобальному рівні. В основі цієї стратегії є створення Національної літєвої компанії, завданням якої є реалізація багатомірного розвитку на основі інновацій, інвестування в науку, технології та знання. Також передбачається залучити приватний сектор. Оскільки створення Національної літєвої компанії є законодавчою віхою, то законопроект повинен бути схвалений спочатку в Конгресі країни, чого поки не відбулося. З метою просування Національної літєвої стратегії, та зокрема пошуків інвесторів Міністр економіки, розвитку і туризму Ніколас

Грау в липні [здійснив візити](#) до Німеччини, Франції, Іспанії та Італії де мав низку зустрічей з європейськими бізнесовими колами.

Щодо економічних показників всередині країни, звіт Центрального банку Чилі [за перше півріччя 2022](#) року вказав, що головними глобальними факторами, які посилили інфляційний тиск в країні стали російське вторгнення в Україну та карантинний режим в КНР. Огляд останніх економічних очікувань, який Центральний банк Чилі [опублікував](#) 11 жовтня вказує на те, що ВВП країни скоротиться на 0,4 % до кінця 2023 року. Проте більш оптимістичний сценарій Банк назвав на 2024 рік, та спрогнозував зростання ВВП на 1,8%.

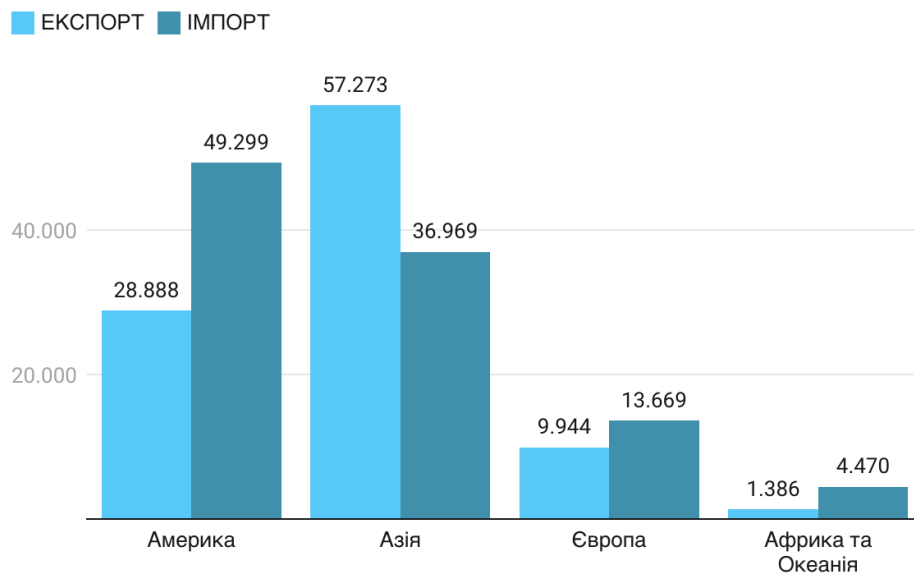
ТОРГІВЕЛЬНІ ТРЕНДИ

Особливістю торговельної політики Республіки Чилі, починаючи з 1990-х років, є практика підписання договорів про вільну торгівлю. В нинішній час країна має чи не найпотужнішу мережу угод про вільну торгівлю у світі. Така політика дозволила чилійським окремим групам чилійських товарів вийти на міжнародні ринки з тарифними преференціями. В урядовій програмі Г. Борича в рамках торговельної стратегії (Р.2) було наголошено на розвитку латиноамериканської економіко-торговельної інтеграції, яка сприятиме формуванню регіональних ланцюжків створення вартості. Окрім того, відзначалося, що уряд не змінюватиме жодної торговельної угоди в односторонньому порядку, але буде намагатися оновити лише ті аспекти, які пов'язані з інвестиційними розділами.

Головними експортними ринками Чилі в 2022 році були КНР, США, Японія, Південна Корея та Бразилія, в той час як місце ключовим постачальником відводилося – КНР, США, Бразилії, Аргентині та Німеччині. Основу чилійського експорту становлять мідні руди та концентрати, мідні сплави, целюлоза, плоди фруктових дерев (вишні, абрикоси, персики), рибне філе та інше. Щодо товарів імпорту – це продукти переробки нафти, легкові автомобілі та моторні транспортні засоби, телефонні засоби тощо.

Дані експорту та імпорту Чилі за 2022 рік

За даними Центрального банку Чилі

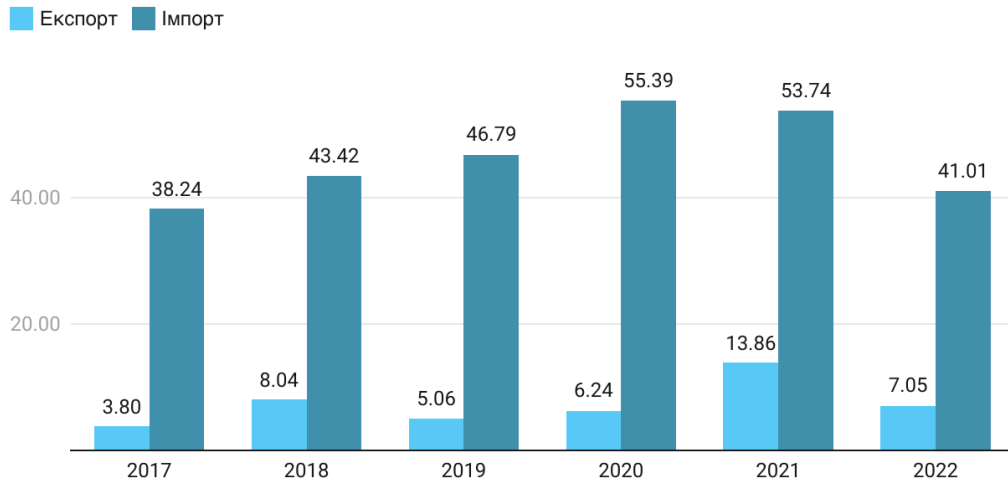

Показники вказані в \$млрд

Created with Datawrapper

Дані торгівлі України з Чилі за 2017-2022 рр.

За даними Митної служби України

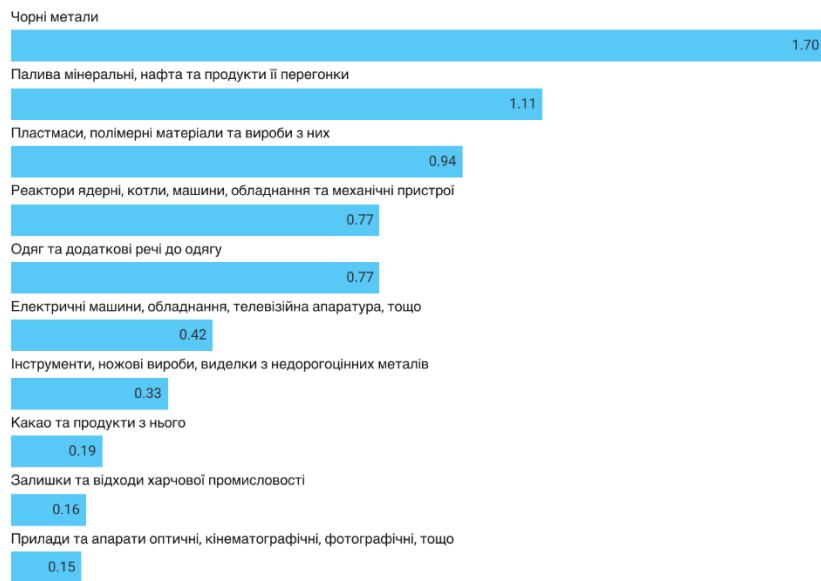

Показники вказані в \$млн

Created with Datawrapper

Топ-10 позицій українського експорту до Чилі за 2022 рік

За даними Митної служби України

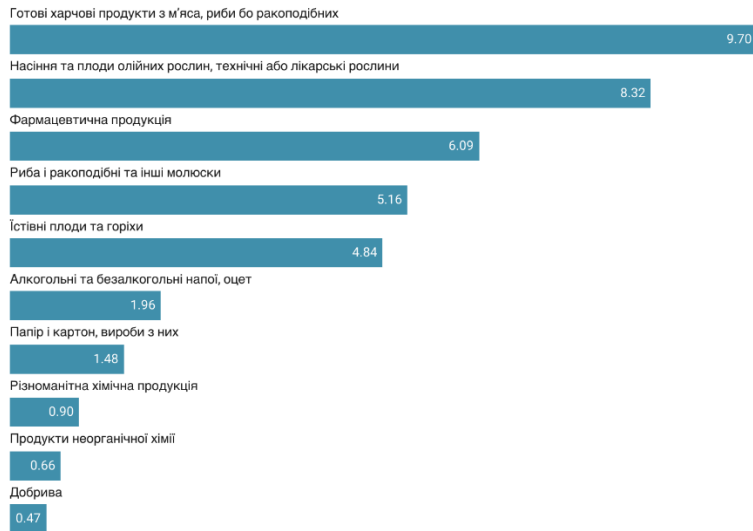

Показники вказані в \$млн

Created with Datawrapper

Топ-10 позицій українського імпорту з Чилі за 2022 рік

За даними Митної служби України

Показники вказані в \$млн
Created with Datawrapper

КНР посідає місце головного експортера та імпортера Чилі. В 2022 році 39,4% чилійського експорту припадало на Китай. Основу чилійського експорту до Китаю складають сільськогосподарська продукція та продукція лісового господарства, а насамперед целюлоза. У Китаю чилійці імпортують продукцію текстильної та хімічної промисловостей, а також товари електроніки. Від 2006 року між країнами діє угода про вільну торгівлю. В 2019 році вступила в дію розширена редакція цієї угоди, [відповідно до якої](#) запроваджувалося нульове мито на близько 98% товарів між країнами. Іншою важливою подією, яка посилила торговельно-економічне співробітництво між країнами стало приєднання Чилі у 2018 році до китайської ініціативи «Один пояс, один шлях». Саме з нагоди проведення III Форуму «Поясу і шляху» 16 жовтня Габріель Борич прибув до Пекіна. В рамках цього візиту Президент Чилі мав двосторонню зустріч із лідером Китаю, про яку [зазначив](#) на своїй офіційній сторінці у соціальній мережі X (раніше Twitter). «Ми зустрілися з Президентом Китайської Народної Республіки Сі Цзіньпіном для того, аби зміцнити наші зв'язки та підписати низку угод у сфері сільського господарства, водних ресурсів, політики та співпраці...», - написав Г. Борич. Окрім того, для чилійського президента важливо було донести для китайської сторони, що його національна літєва програма є сприятливою для іноземного капіталу. З метою залучення китайських інвестицій в економіку Чилі до делегації Г. Борича долучився чилійський Міністр економіки Ніколас Грау.

США є найбільшим торговельним партнером Чилі в Західній півкулі. Так само, як із КНР, між країнами діє угода про вільну торгівлю від 2004 року. Чилі експортує до США первинні метали, сільськогосподарську продукцію, продукти тваринного походження, вироби з деревини, оброблені харчові продукти. Основу імпорту з США складають нафта та вугільна продукція, продукти хімічної промисловості, транспортне обладнання та електроніка. Частка США в експорті Чилі в 2022 році склала 13,9%, яка майже втричі менша ніж частка Китаю. З іншої сторони [США виступають найбільшим інвестором Чилі](#). Під час саміту Safe, який проходив у Вашингтоні 28-29 березня цього року, чилійський посол в США Хуан Габріель Вальдес [наголосив](#): «Моє головне повідомлення полягає в тому, що ми хочемо американських, канадських і західних інвестицій у Чилі, у літєву промисловість... У нас чудові комерційні відносини з Китаєм, який є нашим основним торговим партнером, але ми хочемо, щоб наші стратегічні корисні копалини, наш стратегічний розвиток були пов'язані з країнами, з якими ми поділяємо цінності та довгу історію». Ця заява викликала реакцію у посла КНР в Чилі Ніу Цінбао, який відзначив, що ці слова його «здивували та не відповідають реальній практичній політиці уряду країни».

Великими торговельними партнерами Чилі виступають такі азійські країни як **Японія** та **Південна Корея**. Між цими країнами та Чилійською Республікою діють угоди про вільну торгівлю: з Південною Кореєю було підписано в 2003 році, що зробило її першою азійською країною, з якою було укладено таку угоду; з Японією в 2007. В 2022 році на Японію припало 7,6 % чилійського експорту, а на Південну Корею - 6,2%. В жовтні цього року ці країни [відвідав](#) Міністр економіки Ніколас Грау, ціллю візиту якого була активізація інвестиційних контактів з ними. В Токіо Н. Грау, разом з послом Чилі в Японії Рікардо Рохасом, провів зустріч в Інституті економіки та енергетики з представниками дванадцяти компаній, та розповів про їхні вигоди від інвестування в чилійську літєву галузь. Окрім того, було проведено низку двосторонніх зустрічей з представниками японських компанії, зокрема Sumitomo¹, Mitsui², Sojitz³, а також Японським банком з міжнародного співробітництва.

Найбільшими торговельними партнерами Чилі в Південній Америці є **Бразилія** та **Аргентина**. Угоди про вільну торгівлю з цими країнами були підписані в порівнянні з іншими відносно недавно – з Аргентиною в 2017 (вступила в дію з 2019), Бразилією – 2018 (в дії з 2022). Це можна пояснити тим, що Чилі уклала торговельну угоду з МЕРКОСУР ще в 1996 році. Документ був [підписаний](#) в рамках ALADI⁴ як часткова угода про економічне доповнення. Головними товарами в експорті Чилі до Аргентини є нафтовий газ, мідний дріт, свіжа риба, консервовані томати. Тоді як основу імпорту з Аргентини становлять кукурудза, яловичина, пшениця та інше. Згідно з аргентинським Міністерством економіки чилійські реальні інвестиції [займають](#) 5 місце в економіці країни.

В 2022 році Бразилія увійшла до п'ятірки країн як на експортному (частка 4,6%), так і на імпортному ринку (9,7%) Чилі. В основному чилійці експортують до Бразилії мідь, мінерали, рибні продукти та добрива.

Торговельно-економічна співпраця Чилі з **Європейським союзом** регулюється угодою про Асоціацію від 2002 року. В листопаді 2022 року сторони завершили процес перемовин стосовно модернізації існуючої угоди, основним предметом під час дискусій постали екологічні стандарти, стійка торгівля та питання гендерної рівності. Європейський Союз є одним із найбільших інвесторів Чилі, чиї інвестиції присутні майже в усіх секторах економіки південноамериканської країни. Здебільшого Чилі експортує до ЄС сільськогосподарську продукцію, продукцію гірничодобувної промисловості, мідь та хімічну продукцію. Імпорт з ЄС складається в основному з промислових товарів (машини та електрообладнання, транспортні засоби, літаки). 18 липня 2023 року під час саміту ЄС-СЕЛАК в Брюсселі Чилі та Європейський Союз підписали Меморандум про взаєморозуміння для поглиблення співпраці у сфері ланцюгів поставок сировинних матеріалів, необхідних для чистої енергії та цифрового переходу обох партнерів.

¹ Sumitomo Group – одна з найбільших японських кейрецу, до якої входять компанії фінансового сектора, машинобудування, електротехнічної промисловості, чорної і кольорової металургії.

² Mitsui & Co – велика торгова компанія Японії в галузі електроенергетики, машинобудування, фінансів, хімічної, харчової, текстильної промисловості.

³ Sojitz Corporation – японська компанія, яка працює в галузях будівництва, лісового господарства, гірничодобувній промисловості, нафтопромисловості, текстилі, тощо.

⁴ Асоціація торгової інтеграції країн Латинської Америки.

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ТРЕНДИ

Уряд Г. Борича характеризується гендерною рівністю, регіональною збалансованістю та зміною поколінь. Ці тенденції стали відповіддю на вимоги чилійського суспільства після хвилі гострих соціальних протестів 2019-2021рр, які були своєрідним водорозділом між старою соціально-економічною моделлю та новою, яку чилійцям ще належить побудувати. Отож, новий цикл розвитку країни мав супроводжуватися оновленою зовнішньою політикою, відповідаючи на сучасні виклики перед країною на регіональному та глобальному рівнях. З 2020 року про необхідність змін активно заговорили учасники мережі [Nueva Política Exterior](#), яка об'єднує вчених, дипломатів, політиків, експертів-міжнародників. Вплив їхніх ідей можна побачити у Програмі Президента Г. Борича та у керівних принципах його МЗС, а кілька представників цього об'єднання обійняли посади у його кабінеті на рівні міністрів та у зовнішньополітичному відомстві.

Йдучи на вибори Г. Борич представив чилійцям принципи [нової зовнішньої політики](#), які закріплювали: повагу до міжнародного права, просування демократії й прав людини та відповідальну співпрацю із урядовим та недержавними структурами для подолання нових «викликів», серед яких транснаціональна організована злочинність, гуманітарні (міграційні) кризи тощо.

Дотримання верховенства міжнародного права – це основа оновленої чилійської зовнішньої політики. На міжнародній арені Чилі дотримується таких [основних принципів](#), які забезпечують мирне співіснування держав:

- повага до міжнародних договорів та виконання узятих відповідно до них міжнародних зобов'язань, оскільки вони встановлюють чіткі правила поведінки на світовій арені;
- мирне врегулювання суперечок та запобігання використанню сили чи погроз силою у міжнародних відносинах, що відповідає Статуту ООН та узятим на себе зобов'язанням, як країни-засновниці ООН;
- повага до суверенітету і, водночас, в умовах еволюції міжнародного права (зокрема, у частині дотримання прав людини) можливість проведення гуманітарних операцій в рамках ООН, якщо буде визнано, що ситуація становить небезпеку для населення;
- повага територіальної цілісності з акцентом на те, що Чилі надає великого значення збереженню своєї цілісності, яка включає, зокрема, і «чилійські антарктичні території».

Уряд Г. Борича не тільки задекларував на папері свою відданість верховенству міжнародного права, але й постійно її підтверджує, зокрема, підтримуючи Україну в протидії російській агресії на усіх можливих міжнародних майданчиках глобального (сесії ГА ООН) та регіонального рівня. Так, під час свого виступу на XXVIII Іberoамериканській конференції, яка проходила 24-25 березня 2023 року у Домініканській Республіці, він назвав російське вторгнення неприйнятним та заявив, що світ не має звикати до цієї війни, наголосивши, що даному випадку ми спостерігаємо brutальне порушення принципів Статуту ООН. Його послідовна позиція вже викликала неприховане «роздратування» з боку лідера Бразилії Лули да Сілви, яке він озвучив під час роботи саміту ЄС-СЕЛАК, який проходив у липні 2023 року у Брюсселі. Коментуючи слова Г. Борича, який звернувся до присутніх лідерів латиноамериканських країн із [закликом про беззастережне засудження російської агресії проти України](#) «..сьогодні це Україна, а завтра це може бути будь-хто із нас», Президент Бразилії Лула да Сілва некоректно підкреслив молодість та недосвідченість у державних справах свого чилійського колеги.

Засудження агресора та принципова підтримка України також викликали розбіжності серед частини провладного чилійського політикуму. Це проявилось, зокрема, у [публічній критиці](#) щодо надання слова Президенту України через відеозвернення до депутатів чилійського Конгресу (квітень 2023). Водночас, сам Г. Борич мав вже 2 відеоконференції із В. Зеленським (липень 2022 та березень 2023), та [зустріч](#) на полях ГА ООН (вересень 2023), під час яких запевнив у своїй незмінній позиції щодо підтримки суверенітету та територіальної цілісності України. Постійний діалог підтримують і наші зовнішньополітичні відомства: зокрема, у серпні 2022 р. та травні 2023 р., відповідно, відбулися телефонні переговори канцлерів Антонії Уррехоли та Альберто ван Клаверена із очільником МЗС України Д. Кулебою.

Дотримання прав людини та просування демократії – це також один із наріжних каменів зовнішньополітичного курсу адміністрації Г. Борича. Про це він зазначив у своїй [інавгураційній промові](#): «Чилі...завжди сприятиме повазі до прав людини, скрізь і незалежно від кольору уряду, який їх порушує». Обрання Г. Борича породило очікування, що він поповнить когорту ідейних лівих політиків, яким вдалося втриматися на хвилі «лівого повороту» початку XXI ст. – у Венесуелі, Нікарагуа, Болівії. Утім, попри схожі ідейні засади, Г. Борич є політиком нової генерації, який не тільки декларує, але й дотримується принципів захисту демократії та прав людини. Тож, ще у період його передвиборчої компанії проявилися напружені відносини із партнерами по коаліції – Комуністичною партією, яка вітала обрання Данієля Ортеги в Нікарагуа у 2021 році. Тоді Г. Борич дав зрозуміти своїм партнерам, що його уряд буде прихильним до демократії без схиляння перед лівими авторитарними чи диктаторськими режимами. Тож, під час XXVIII Іberoамериканського саміту, який проходив наприкінці березня 2023 року у Домініканській Республіці, Президент Чилі нагадав присутнім, що цьогогоріч виповнюється 50-та річниця державного перевороту у Чилі, коли було скинуто уряд С. Альєнде та встановлено брутальну диктатуру, [та засудив репресії проти нікарагуанців](#), які нині здійснює режим Д. Ортеги. У відповідь представник Нікарагуа на саміті зажадав вибачень та звинуватив Президента Чилі у [«зраді чилійського народу та капітуляції перед Північноамериканською імперією та її союзниками»](#).

За цими словесними баталіями простежується не тільки конфлікт у середовищі латиноамериканських «лівих», але й чітке дистанціювання від недемократичних, репресивних режимів, які, до того ж, на міжнародній арені, позиціонують себе прибічниками країни агресора - РФ (невипадково по завершенню саміту представник Нікарагуа поспішив із триденним візитом до Росії).

Дотримуючись непримиримої позиції щодо репресивного нікарагуанського режиму, [Чилі входить до міжнародної ініціативної групи](#) під егідою Організації Американських Держав, яка має на меті досягти діалогу із Президентом цієї країни Данієлем Ортегою задля мирного розв'язання кризи із правами людини. Утім, ініціатива не виглядає досяжною, оскільки у листопаді 2023 року набуде чинності рішення про вихід Нікарагуа із цієї регіональної організації.

Спершу може здатися, що Г. Борич продемонстрував непослідовну позицію щодо венесуельського режиму: засуджуючи Ніколаса Мадуро за порушення прав людини, прямо звинувачуючи його у тиску на опозицію та провокуванні міграційної кризи, яка загрожує стабільності країн Південної Америки, [розкритикувавши](#) Лулу да Сілву за спеціальний прийом для Н. Мадуро на організованому Бразилією саміті країн Південної Америки (травень 2023), Г. Борич, водночас, [назвав «помилкою»](#) рішення Дж. Байдена не запрошувати венесуельську, нікарагуанську та кубинську делегації на Саміт Америк, який США приймали влітку 2022 року, вважаючи таке рішення непродуктивним. Порівнюючи ці підходи (червень 2022 та травень 2023), можна припустити, що зміна позиції Г. Борича пов'язана із загостренням ситуації із венесуельськими мігрантами, які рятуються від економічної кризи та утисків режиму Н. Мадуро у сусідніх країнах, зокрема, в Чилі (тут їх [нараховується](#) близько 450 тис). Останнім часом у Чилі [зростає ворожість до мігрантів](#) із Венесуели, а у травні 2023 р. їхня присутність у прикордонній смузі породила [дипломатичну кризу між Чилі та Перу](#). Наприкінці травня 2023 р., після п'ятирічної

перерви, у Венесуелу було призначено посла Чилі. [Коментуючи це призначення](#) для медіа, очільник зовнішньополітичного відомства Чилі А. ван Клаверен прямо зазначив, що до активізації відносин між державами підштовхнуло загострення кризи із венесуельськими мігрантами на кордоні із Перу. І хоча Г. Борич, який є представником лівих сил, чи не найбільше дистанціювався від уряду Н. Мадуро, все ж Чилі стала останньою країною регіону, яка зробила крок до нормалізації відносин із Венесуелою, зробивши це після Колумбії та Бразилії.

Критикуючи нікарагуанський та венесуельський режими за порушення прав людини Г. Борич, водночас, демонструє таку ж послідовність і щодо режиму кубинського, і при цьому критикує США за збереження режиму санкцій та закликає їх повернутися до більш конструктивної політики часів президенства Барака Обами ([виступ](#) на 78-й сесії ГА ООН). Коментуючи свою позицію щодо нинішніх т зв. «лівих диктатур» він [робить акценти](#) на тому, що, по-перше, не слід їх ізолювати на міжнародній арені, краще «дискутувати із ними», а, по-друге, запроваджені санкції завдають страждань звичайним людям і призводять лише до посилення режимів.

Засудження порушення прав людини стосується не тільки регіону ЛАКБ. Виступаючи на 77-й сесії ГА ООН у вересні 2022 року Президент Чилі [закликав](#) зупинити насилля щодо жінок у Ірані та «не робити нормою постійні порушення прав палестинського народу», наголосивши на необхідності створення палестинцями власної держави та, водночас, гарантування «законного права Ізраїлю жити в безпечних і міжнародно визнаних кордонах». Нагадаємо, у Чилі проживає найбільша в Латинській Америці діаспора палестинців. Після терористичних атак ХАМАС 7 жовтня 2023 року, які призвели до численних жертв серед ізраїльтян та іноземців, у т ч. і вихідців із різних латиноамериканських країн, Президент Г. Борич засудив «жорстокі напади, викрадення та вбивства» і водночас, вказав Ізраїлю на порушення міжнародного права через «невібіркові напади» на цивільне населення. Після заяв Президента очільник МЗС А. ван Клаверен підкреслив, що «застосування сили країною, яка зазнала нападу, має бути пропорційним», утім, на його думку, нині цього принципу Ізраїль не дотримується.

У контексті забезпечення прав людини прикметно, що адміністрація Г. Борича узяла курс на **дотримання гендерної рівності** у призначеннях на державні посади. Так, першопочатково, із 24 міністерств у його кабінеті 14 очолювали жінки. Це стосується і сфери зовнішньої політики, де жінки отримали посади канцлера (Антонія Уррехола очолювала МЗС упродовж першого року адміністрації Г. Борича), заступниці очільника МЗС та директора Дипломатичної академії, а також очолили посольства Чилі у ключових країнах – Великій Британії та Аргентині та представництво в ООН у Вашингтоні та Женеві. Також під час призначень послів дотримано пропорції 80-20, де 80% посад обіймають кар'єрні дипломати, а 20% - призначено за політичною ознакою. У червні 2023 р. у МЗС Чилі [представили](#) Феміністичну зовнішню політику, яка слугуватиме інструментом зі встановлення принципу гендерної рівності як своєї вісі у роботі зовнішньополітичного відомства країни, причому Чилі стала першою південноамериканською країною та другою державою регіону ЛАКБ (після Мексики), де її запровадили.

Регіональний вектор зовнішньої політики Чилі. У своїй [першій промові](#) Г. Борич заявив «ми глибоко латиноамериканці», підкреслюючи важливість регіонального виміру своєї зовнішньої політики та продовжив: «ми докладемо зусиль, щоб голос Півдня знову був почутий у світі, що змінюється». Реалізація латиноамериканської політики кабінету Г. Борича відбувається на двох рівнях: багатосторонні ініціативи та двосторонні відносини. Перемога Г. Борича на виборах породила надії на своєрідний стимул для інтеграційних процесів в Південній Америці, які, як показали два перших десятиліття ХХІ ст., виявилися залежними від змін політичних еліт, оскільки несли в своїй основі ідеологічну складову. Це стосується, насамперед, об'єднання УНАСУР (Союз Південноамериканських націй, вин. 2004), зорієнтованого на всеосяжну інтеграцію національних держав в дусі ідей боліваріанської єдності в об'єднання, подібне до ЄС, та ПРОСУР (Форум прогресу та інтеграції Південної Америки, вин. у 2019 р), який ставив за мету не тільки прискорити

інтеграцію, але й позбутися ідеологічної складової у її реалізації. Утім, як показала практика, обидві структури поки виявилися нежиттєздатними. Спроба Президента Бразилії відновити структуру подібну до УНАСУР шляхом скликання Першого саміту Південноамериканських націй у травні 2023 року хоча і була підтримана Г. Боричем, який відвідав цей захід, все ж, як видається, не викликала ентузіазму з огляду на розбіжності в ідеологічних підходах окремих учасників заходу. Тут важливо нагадати про словесні баталії між Г. Боричем та Лулою да Сілвою. Останній, коментуючи закиди щодо недемократичності венесуельського режиму (Н. Мадуро став «особливим» персональним гостем Лули на цьому заході) [заявив](#), що «демократія – це відносне поняття» та продовжив, що у Венесуелі останніми роками було більше виборів, ніж у самій Бразилії. Натомість чилійський Президент [зауважив](#), що «ситуація з правами людини – це не наратив, це серйозна реальність». Про неготовність Г. Борича на нинішньому етапі підтримати проекти південноамериканської інтеграції може свідчити також його обережна позиція щодо ідеї про створення спільної валюти, про яку на початку січня 2023 року активно заговорили лідери Бразилії та Аргентини. Коментуючи цю ініціативу, він назвав це «цікавим» і водночас [зауважив](#), що про регіональні процеси слід думати в довгостроковій перспективі.

Більш цікавим для Чилі лишається проект Тихоокеанського Альянсу (вх. Колумбія, Мексика, Перу та Чилі). Він зосереджений переважно на торгівлі та пошуку шляхів до залучення Азії і донедавна був позбавлений ідеологічних протиріч, у т. ч. і через ситуативну політичну спорідненість, оскільки у всіх 4-х країнах при владі перебували ліві сили. Утім, ситуація змінилася минулого року, коли Перу втрапила у вир політичної нестабільності через що навіть з'явилися гострі розбіжності із Мексикою, яка відмовилася передавати головування Перу не визнаючи легітимним тамтешній режим. Це загрожувало паралізувати роботу організації. Пропонуючи вихід із кризової пастки у червні 2023 р. Чилі перебрала на себе головування в Альянсі. Тож, чилійське головування може допомогти дещо зменшити напругу між цими обома країнами та врятувати альянс від інституційної кризи та повторення долі УНАСУР та ПРОСУР, які вичерпали себе через політичні розбіжності.

Щодо рівня двосторонніх відносин у регіональному вимірі, то після обрання Г. Борича очікувалося зближення із Аргентиною, Мексикою, Перу, а згодом із Бразилією та Колумбією після виборів в цих країнах, де при владі ідейно близькі лідери. І хоча статистика його візитів загалом підтверджує такі очікування, все ж складається враження про рівновіддаленість від згаданих регіональних сусідів. Натомість, спостерігається схожість позицій Г. Борича та Президента Уругваю Луїза Альберто Лакальє Поу, який представляє праві сили, щодо гострих питань регіонального та окремих проблем глобального порядку денного.

Окремо слід зупинитися на відносинах із Болівією, де при владі соціаліст Луїс Арсе. Дипломатичні відносини між країнами припинені з 1978 р. та лишаються лише на рівні консульських справ. На ці відносини впливають 2 фактори: територіальні суперечки та, останнім часом, міграційне питання. Ще спілкуючись із представниками міжнародних медіа одразу після своєї інавгурації Г. Борич заявив, що [подібна ситуація](#) не є нормальною, адже «у нас є багато елементів інтеграції, над якими ми можемо працювати (з Болівією)», тож, відновлення дипломатичних відносин, на його переконання, залежало лише від волі обох сторін. Водночас він [підкреслив](#), що Чилі не вестиме із Болівією переговори про свій суверенітет.

Щодо першого, то окрім спроб Болівії переглянути територіальні наслідки II Тихоокеанської війни (1879-1884), в результаті якої вона втратила вихід до океану, що втілювалося у судовий позов часів президенства Ево Моралеса про суверенний доступ до моря, який розглядався у Міжнародному суді (рішення на користь Чилі винесено у 2018 році), загострилося питання щодо статусу транскордонної малої річки Силала, її походження, течії та використання. Витоки проблеми також сягали ще кінця XIX ст. та все ще є досить чутливими для суспільних настроїв. Болівія продовжувала її вважати лише своїм джерелом, яким вона може користуватися без врахування інтересів Чилі, по території якої мала річка проходить у нижній течії, а пізніше ще й почала вимагати сплати

за користування водами. Натомість, Чилі визнавала, що її русло має міжнародний статус, який передбачає розумне використання. Справу щодо цієї річки було проаналізовано у Міжнародному Суді ООН у 2016-2022 рр. Утім, у цьому випадку роль суду була мінімальною, оскільки в процесі розгляду питання болівійська сторона поступово [погоджувалася](#) із чилійськими аргументами, тож, ухвалення рішення було суто формальністю. Вирішення питання стало, фактично, результатом досягнутого обома сторонами компромісу в дусі започаткованого кілька років тому курсу на нормалізацію двосторонніх відносин. Утім, останнім часом прикордонна проблема загострилася через питання щодо неконтрольованого потрапляння на територію Чилі мігрантів із Венесуели та Колумбії. Наприкінці лютого 2023 року Чилі розгорнула свої збройні сили у прикордонній зоні із Болівією, аби уникнути наростання соціальних протестів з цього приводу на півночі країни. Ускладнює ситуацію якраз відсутність дипломатичних відносин між обома країнами.

Позарегіональні відносини. Відносини із США є стабільно конструктивними, попри те, що Г. Борич може дозволити собі публічно критикувати американські санкції проти венесуельського та кубинського режимів, як такі що не мають особливої ефективності проти самих режимів, а лише завдають страждань громадянам цих країн. На нашу думку, в такий спосіб він намагається донести також ідею про те, що санкційний тиск має своїм зворотнім боком збільшення міграційних потоків. А із цим вже доводиться мати справу самим латиноамериканським країнам, і Чилі, зокрема. У Г. Борича спільне із Дж. Байденом бачення щодо посилення демократії в регіоні ЛАКБ та спільне розуміння природи та геополітичних наслідків російської агресії проти України. Під час минулорічного візиту держсекретаря США Е. Блінкена в Чилі тодішня очільниця зовнішньополітичного відомства А. Уррехола назвала країни [«союзниками»](#).

Країни, до яких здійснив офіційні візити Президент Чилі Габріель Боріч

■ Чилі ■ Країни, які відвідав Г. Боріч як в рамках двостороннього візиту, так і візиту на саміт
■ Країни, які відвідав Г. Боріч в рамках візиту на саміт ■ Країни, які відвідав Г. Боріч в рамках двостороннього візиту

Created with Datawrapper

«Союзником» називає Канаду у своєму [дописі](#) Г. Борич, який здійснив державний візит до країни влітку 2022 року та мав зустріч із прем'єр-міністром Дж. Трюдо на полях 78-ї сесії ГА ООН. Обидва лідери мають [спільні позиції](#) з низки сучасних глобальних «викликів», серед яких агресія РФ проти суверенної України, кліматичні загрози, порушення

прав людини, необхідність дотримання гендерної рівності тощо. Прагматичний інтерес полягає у можливості нарощення торгівельно-економічного співробітництва та зростання канадських інвестицій в чилійську економіку, підтримку екологічних ініціатив. Подібний зміст чилійська сторона вкладає і у свої відносини із ЄС, які активізувалися з початку президенства Г. Борича.

Особливий інтерес викликають відносини між Чилі та КНР. З одного боку Чилі демонструє сталість курсу на тіснішу вигідну економічну співпрацю із КНР в економічній сфері, свідченням чого стала участь делегації на чолі із Президентом у III Форумі ініціативи «Один пояс, один шлях», який проходив 17-18 жовтня цього року. З іншого боку, для самого Г. Борича дуже важливими є політичні питання. Він є послідовним критиком недемократичних режимів за порушення прав людини, він прямо засуджує російську агресію проти України, тож, участь в цій події стала для нього персональним «викликом». До того ж, у КНР не забули про доповідь за 2022 рік Верховного комісара ООН з прав людини, колишнього Президента Чилі, Мішель Бачелет, в якій Китай звинувачують у «серйозних порушеннях прав людини». Напевно, задля згладжування чутливих для обох сторін моментів у цій поїздці його супроводжували не тільки досвідчений очільник МЗС А. ван Клаверен, але й 2 впливові фігури із Комуністичної партії.

В рамках поїздки до КНР відбувся т. зв. «Чилійський тиждень», під час якого у кількох містах пройшли бізнес-зустрічі, у них взяли участь кілька десятків бізнесменів. За наслідками візиту підписано понад півтора десятка угод. Для КНР Чилі – це країна із великими запасами літію, маючи доступ до яких китайська економіка може забезпечити безперебійне виробництво акумуляторів. Для Чилі співпраця із КНР традиційно розглядалася як можливість диверсифікувати як номенклатуру свого експорту, так і свої зовнішньоекономічні контакти. Щоправда, нині вона швидко втрапляє у пастку залежності від китайського ринку, що продемонстрували роки пандемії, адже вже 40% чилійського експорту йдуть до цієї країни. Отже, якщо оцінювати наслідки візиту до Китаю суто в економічній площині, вони продемонстрували, що для Чилі КНР лишається стратегічним економічним партнером. Якщо ж розглядати візит до Китаю та участь у форумі «Один пояс, один шлях» у геополітичній площині, то масштабність цієї події, на яку завітали представники кількох десятків країн в розпал множинних глобальних криз, свідчить про формування геополітичного «полюсу» на чолі із Китаєм, а тоді лишається відкритим питання, чи таке позиціонування відповідає національним інтересам Чилі.

Окрему увагу Г. Борич приділив позиціонуванню країни на міжнародній арені як лідера у боротьбі із *кліматичними змінами*. У Програмі Президента нову чилійську зовнішню політику названо «бірюзовою», що передбачає її зосередженість не тільки на захисті біорізноманіття («зеленого» - наземного, «блакитного» - водного), але й просування та участь у багатосторонніх ініціативах відповідно до Паризької кліматичної угоди 2015 року. До минулорічних виборів у сусідній Бразилії, де перемогу здобув Лула да Сілва, саме Чилі одноосібно займала особливу дипломатичну нішу боротьби із змінами клімату, підвищуючи таким чином свій міжнародний статус. «Бірюзова» зовнішня політика позиціонує її як державу, яка виступає за використання «чистої» енергетики. Цьому має слугувати [Рамковий закон про зміну клімату](#) (опубліковано 13.06.2022), відповідно до якого Чилі узяла за мету досягти відмови від вуглецю (вуглецевої нейтральності) та викидів парникових газів до 2050 року. Це має зробити її менш вразливою до кліматичних змін та спричинених ними наслідків (таких як, нестача води та продовольча небезпека), а міжнародний характер узятих зобов'язань та той факт, що над досягненням цієї мети [мають працювати 17 міністерств](#) на державному рівні, регіональні органи влади та заохочуватися приватний бізнес, свідчить про пріоритетність цього напрямку не тільки у внутрішній, а й у зовнішній політиці держави.

[Частиною зовнішньополітичної програми](#) уряду Г. Борича стала Угода Есказу (ісп. - *Acuerdo de Escazú*), названа за місцем прийняття у коста-ріканському місті Есказу (березень 2018). Це перша регіональна екологічна угода в регіоні ЛАКБ, націлена на інформування громадян з проблем екології та співпрацю між державами, про що свідчить її [повна назва](#) – «Регіональна угода про доступ до інформації, участь громадськості та правосуддя в

питаннях навколишнього середовища в Латинській Америці та Карибському басейні» (*Regional Agreement on Access to Information, Public Participation and Justice in Environmental Matters in Latin America and the Caribbean*). Чилі приєдналася до неї у червні 2022 року, втім, офіційно [висловила свої застереження](#), які стосуються як узгодження із національним законодавством, так і з потенційними загрозами національному суверенітету з боку сусідньої Болівії.

Під час роботи Саміту Америк (червень 2022) Чилі просувала ініціативу [«Америка та захист океану»](#), яка передбачала створення мережі спеціальних морських коридорів від Чилі до Канади для захисту морського біорізноманіття. У підписанні відповідної Декларації узяли участь 9 країн регіону. Для координації співробітництва було запропоновано почергове парне головування на засадах ротації що два роки, і першими його розпочали Чилі та Канада. Ця декларація розглядалася як перший крок на шляху об'єднання міжнародних зусиль у політиці збереження світового океану.

Попри те, що майже 76% чилійської території є посушливими та відчувають нестачу води, економічний потенціал Чилі базується на галузях із високим ступенем водоспоживання, насамперед, гірничодобувній, енергетичній та сільськогосподарській. А це загострило конфлікти між державою, яка контролює використання води й раніше надавала відповідні безстрокові концесії компаніям, у т. ч. і міжнародним, відповідно до «піночетівського» кодексу 1981 року, та місцевими громадами, які страждають від її нестачі, особливо в умовах різких кліматичних змін останнього часу (зокрема, в умовах 14-літньої безпрецедентної посухи, спричиненої катастрофічним скороченням опадів). Врегулювати це питання мав [новий «Водний кодекс»](#) (березень 2022), яким визначається пріоритетність використання води за людиною (рівний доступ до води був однією із вимог суспільних протестів 2019 року), обмеження прав компаній на водні концесії у 30 років та встановлення для них вищих екологічних стандартів загалом. Ця ініціатива була неоднозначно сприйнята як національним, так і міжнародним бізнесом.

Як і ідея створення Національної Літєвої компанії та розробка відповідної [Стратегії](#), про що [було оголошено](#) Президентом Г. Боричем у квітні 2023 року. Вона скерована на розширення та контроль над цією високоприбутковою галуззю шляхом поєднання зусиль держави та приватного бізнесу. Утім, літєва галузь є водовитратною, а це у поєднанні із згаданим вище Водним кодексом та запровадженням вищих стандартів екологічної відповідальності бізнесу вже [зачіпає інтереси китайських інвесторів](#) у цю галузь. Очевидно, зняти своєрідну напругу покликаний був візит Г. Борича до КНР в рамках участі у саміті «Один пояс, один шлях» (жовтень 2023). Під час нього йшлося і про перспективи для китайських компаній на чилійському ринку відповідно до нових планів уряду. Як стало відомо, китайська компанія Tsingshan Holding Group [має інвестувати](#) у будівництво відповідного заводу на півночі країни понад 233 млн дол.

Водночас, про інтерес до чилійського літію заговорили в ЄС. Про це, зокрема, [йшлося під час візиту до країни канцлера Німеччини О. Шольца](#) (січень 2023). При цьому, німецькі пропозиції виглядали привабливішими за китайські, оскільки націлені на завдання меншої шкоди навколишньому середовищу у процесі видобутку та переробки літію та проведення більшої частини виробничого процесу на території країни, що має позитивно позначитися на трудовій зайнятості місцевого населення. Про необхідність стратегічного партнерства між ЄС та Чилі у сфері видобутку літію [говорила голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн](#) під час свого візиту до країни (червень 2023), а під час роботи саміту ЄС-СЕЛАК (липень 2023) вона та Президент Г. Борич [були присутніми на підписанні меморандуму](#) про взаєморозуміння щодо встановлення партнерства між ЄС та Чилі щодо стійких ланцюжків створення вартості сировини. Його планується розвивати в рамках інвестиційної програми EU Global Gateway для Латинської Америки та Карибського басейну. Водночас, підтримуючи кліматичний порядок денний у реалізації оновленої чилійської зовнішньої політики, ЄС та Федеральне міністерство економіки та захисту клімату Німеччини у червні 2023 року [дали старт](#) Проекту із розвитку відновлюваного водню в Чилі із фінансуванням у 8 млн євро. Другим етапом, як [було оголошено](#), стане створення спеціального європейського Фонду з розвитку відновлюваного водню у Чилі,

який і спрямовуватиме фінансування на розвиток відповідних проєктів. На їхню реалізацію вже передбачено залучити понад 200 млн євро у вигляді цільових позик.

Зовнішня політика Чилі за адміністрації Г. Борича характеризується багатовекторністю та рівновіддаленістю від усіх наявних геополітичних центрів (США, ЄС, КНР), послідовністю та прагматизмом, дотриманням Статуту ООН й норм міжнародного права, прав людини, а його кліматичні ініціативи є усвідомленою відповідальністю перед наступними поколіннями чилійців та людством у цілому. Він є політиком нової генерації лівих сил, позбавлений як ідеологічної (антиамериканської, антиімперіалістичної) риторики, так і крайнього популізму.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Утримувати довірчі відносини, які склалися між лідерами України та Чилі та давати їм публічну оцінку.
- Через вітчизняні медіа та соціальні мережі поширювати проукраїнські висловлювання як самого Президента Габріеля Борича, так і його політичного оточення, офіційну позицію чилійського МЗС доносячи до українських громадян, що в Латинській Америці у нас є союзники у рішучій протидії російській агресії. Відсутність у наших громадян інформації про підтримку України з боку латиноамериканських політичних еліт формує стійке уявлення про те, що нам немає більше на кого спертися у протистоянні росії, окрім як на США та європейські країни.
- Враховуючи коаліційний склад уряду Чилі слід послідовно й делікатно налагоджувати контакти із представниками впливових політичних сил, у т.ч. і у Конгресі
- Намагатися донести до чилійських полісмейкерів (представників окремих політичних сил) погляд, що відмова від рішучого засудження та протидії російській агресії в Україні, може завдати репутаційних втрат Чилі, яка на міжнародній арені позиціонує себе як країна, що рішучо засуджує авторитарні режими, порушення прав людини (з них фундаментальне – право на життя), та є поборницею дотримання норм міжнародного права, суверенітету та територіальної цілісності держав.
- Розробити забезпечення інформаційної роз'яснювальної кампанії щодо трагічної долі кримських татар та активізувати зусилля щодо долучення Чилі до «Кримської платформи», спираючись на те, що уряд Г. Борича декларує свою відданість нормам міжнародного гуманітарного права.
- Активізувати спроби взаємодіяти у питаннях світової екологічної безпеки та, виходячи із намірів Чилі тримати світове лідерство у цій сфері, акцентовано доносити необхідність тіснішої співпраці, у т.ч. і в рамках української «Формули миру».
- Інтенсифікувати зв'язки міжпарламентських «груп дружби», оскільки, як показав минулорічний візит кількох депутатів чилійського Конгресу в Україну, є інтерес до активізації співробітництва.
- Зробити спроби делікатно встановити контакти із опозиційним венесуельським середовищем, виходячи із того, що Чилі перетворилось на країну із великою концентрацією біженців із Венесуели.
- Скористатися із двічі озвучених пропозицій Президентом Г. Боричем щодо надання допомоги Україні у розмінуванні її територій та взяти до уваги законодавчу можливість залучення чилійського контингенту до миротворчих операцій після завершення війни.
- Сприяти консолідації української діаспори (створення та підтримка мережі існуючих організацій) в Чилі.
- Налагодження співпраці із аналітичними та університетськими центрами з метою проведення спільних заходів, зокрема, круглих столів, присвячених вивченню, як подібних трагічних сторінок минулого, закарбованим в історичній пам'яті наших народів, так і перспективам двосторонніх відносин у різних сферах.
- Виявляти у чилійському медійному просторі та соціальних мережах спроби російської пропаганди завдати іміджевих втрат Україні та протидіяти їм, залучаючи громадські організації, інфлуенсерів тощо.
- Вивчити досвід Чилі у будівництві житлових конструкцій, інфраструктурних об'єктів та комунікацій, які є стійкішими до руйнувань природного (актуально для Чилі) та антропогенного походження (актуально для нас з огляду на постійні російські ракетні атаки проти цивільного населення).

- Промоніторити питання про можливості виходу на регіональні міжнародні організації та інтеграційні проекти (приміром, Тихоокеанський Альянс), спираючись на потенційну допомогу Чилі.
- Критично оцінити виробничі потужності України та наші експортні можливості, вивчивши попередньо споживчий ринок Чилі із тим, аби надати державну підтримку перспективним українським проектам чи просуванню товарів й послуг на місцеві ринки.
- Важливо також донести, що Україна має гарні перспективи для потенційних чилійських інвестицій як у повоєнну відбудову, так і з огляду на її географічну близькість до ЄС (членство в якому є для нас стратегічною метою), а це створює гарні умови для чилійського бізнесу.

INTERNATIONAL
RENAISSANCE
FOUNDATION

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

ЧИЛІ: ТРЕНДИ У ВНУТРІШНІЙ І ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ

Аналітична записка програми Латинська Америка та Карибський басейн Ради зовнішньої політики “Українська призма” в рамках проєкту за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

Автори:

Керівниця програми Наталія Шевченко
Стажерка Анастасія Косенко-Сологуб,
Стажер Іван Фечко

info@prismua.org

<http://prismua.org/en/>

[/PrismUA](#)